

Filosofia gustuko baduzu...

Julen AZPEITIA

Juan Ramon Makusok, garai batean gure ikastetxetik pasatako irakasle denak, *Huntza Hezur Berritan* poema liburua aurkeztu du. Bere poemak pentsatzeko poemak dira; estiloa, hizkuntza,... horiek ere landu ditu, baina edukiek dute batik bat indarra.

Bere liburuko poema bat aukeratu dut komentatzeko:

Euriak busti du arima.

Ur tantaren jarioak ibaia lehortzen du.

Ibai guztiak gelditu dira pentsamenduaren geltokian.

Ez dago astirik ez unerik. Bakar hizketak ugaldtu dira.

Hitzek talka eginez murruiak eraiki dituzte.

Niaren beste alde itzalaren orbainean gordetzen da.

Artearen hostoak sorkuntza txalotzen du

eta artistak kuboaren ertza bihurtu du.

Kaxa huts bat eraiki du poetak ederraren baitan.

Gizakia Pandoraren kaxan bete zen

bere hutsaren ihesaldian.

Kristalezko ahotsak idatzi nahi ditut.

Poema honen hasierak egundoko indarra du: "Euriak busti du arima". Arimak entidaderik al du? Bustigarria da bolumen edo gorputz bat bezala? Gorputzik du, bolumenik? Zer da, ezereza eta materiaren arteko zerbait? "Ur tantaren jarioak ibaia lehortzen du" Jarioa, ur jarioa, ibaia, mugimendua duten hitz hauek kontzeptualki (bus-tia/lehorraz gain) antitesia sortzen dute ibaia lehortua egoteak daukan gelditasunarekin, jarioa gelditasunarekin, pentsa ezazue nerbio sinapsietan. "Ibai guztiak geratu dira..." Ibaia lehortuta badago, ez du mugimendurik, orduan, nola geldituko da? Estatika/Dinamika; Par-

menide vs Heraklito; berriro mugimendurik gabeko mugimendua: "...pentsamenduaren geltokian". Esaldi honetan pentsamenduak, tren batek bezala (dinamika) geltokia (estatika) du eta arima busitzen duen euriak, tantek, bertan dute konbergentzia, zerebroan. "Ez dago astirik, ez unerik" edo, denbora geratu egin da. "Bakar hizketak ugaldtu egin dira". Bakar hizketa, ordea, unea eskatzen duen ekintza da, ekintzak, ordea, une ezaren eta pentsamenduaren geltokiaren gelditasunarekin antitesia sortzen du. "Hitzek talka eginez...", elektroiek ere talka egiten dute, energia, argia sortuz, zorizkoa den ekintza batean, "...murruek eraiki dituzte". Murruek ez dira baina zoriz egin daitezkeen eraikuntzak, eraiki diren momentutik, eta ez "sortu". Bestetik, denbora geratzea, *bakar* hizketak, eta murrua, isolamendua baino, muga edo eremua markatzen duten hitzak dira. Eremu hau *Nia* da, eta, momentuz irakurritakoagatik, kontrastez egin dago: "Niaren beste aldea..." Kasik esan daiteke *Nia* dela orain arte deskribatua izan zaiguna; orain, baina, murruearen beste aldea da objektu: "...itzalaren orbainean gordetzen da". Ez dakigu niaren alde "honetara" egoera berdina ez ote den. Dena den, arima eta pentsamenduaren geltokia lotzen dituen zirkuitoa eta hitzen talkak, bederen, badaudela dirudi. Bi aldeen arteko bereizketa, hortaz. "Artearen hostoak sorkuntza txalotzen du". Hitz jokoa, artea, zuhaitza eta, noski, artea, sorkuntzaren geltoki. Arima, pentsamendua edo *nia*, sorkuntza, hots, 0, 1, 8; Deskartes gairitzen. "Eta artistak kuboaren ertza bihurtu du". Kuboaren ertza espazio tridimentsionalaren irudia da, eta hau bihurtzea "kurbatzea" da eta espazioa "kurbatzeko" denbora beharrezkoa da, geratuta zegoen hura, baina poetak (akaso Jainkoaren irudi, big-bang estetiko baten modura) sormenaz, irudimenaz, hitzaz, "kaxa huts bat eraiki du poetak ederraren baitan". Beraz, Egoa, eraikitze gaia da, baina poeta Jainkoa ez denez, bere objektuak badu mugarik: Alde batetik, hutsa dago; bestetik, kontinente edo ontzia da, nolabaiteko gehigarria zerbait sartua izateko helburuz, edukia ukan beharko lukeena, alegia: "Gizakia..." (pentsamenduaren subjektua dena) "...Pandoraren kaxan bete zen, bere hutsaren ihesaldian". Bizitzan bezala, kaxan ere, Hustasunarekin aurkitzen gara, honek sortzen duen egonezina ondo azaltzen zaigu: Kaxa hutsa dago; baina guk badakigu Pandoranean itxaropena bazela. Galdera berehalakoa da: Akaso itxaropena, hutsaren hurrena da? Itxaropenak ere utzi egin duen kaxa, gizakiak betetzen ez badu (gizatasunaz), zentzurik ez duen kaxa da, gizakirik gabe poetaren erai-

kuntzak zentzurik ez duen modura. Gizakia kontuan izan gabe, ezin da itxaropenaz hitzegin. Pentsamendu hauek, poema edo kaxa hau osatzen dutenak, kristalaren gardentasunaz guk ulertzea nahi du poetak, guk bere mezua aditzea nahi du, hitzak baino "kristalezko ahotsak idatzi nahi ditut".

Kubo hutsez, noraezaz, itxaropen galduaz hitzegiten digun poema hau esanahiez bete egingo dugu, gizatasunaz jokatzek bizitzari zentzua ematen diola aldarrikatzen ari dela ulertzen badugu. Poema etikoa, beraz.

Osagai hauek zure gustukoak badira, *Huntza Hezur Berritan* liburuan sorpresa ugari aurkituko dituzu.